

Edebî ve Siyasi Şahsiyetlere Hikâyelerinde Birer Karakter Olarak Yer Veren Bir Yazar: Naim Tiralî

Yavuz Selim UĞURLU*

Öz

Naim Tiralî 1940 kuşağı Türk yazarlarından. Eserlerinde insan psikolojisine ve sosyal yaşama sıklıkla yer verir. Tiralî; hayatı boyunca edebiyat, siyaset ve yayın dünyasının içinde olmuştur. Tiralî, bu sayede birçok şair, yazar ve siyasetçiyle iletişim hâlinde olmuş, bazılarıyla da yakın dostluklar kurmuştur. O, bu dostluklardan ve ilişkilerden bir kısmına bazı hikâyelerinde yer verir. Tiralî, aynı zamanda bu hikâyelerin hem anlatıcısı hem de karakterlerinden biridir. Edebiyat dünyasından Sait Faik Abasıyanık, Yaşar Kemal, Oktay Akbal, Salâh Birsell; siyaset dünyasından Adnan Menderes, İsmet İnönü, Bülent Ecevit, Yıldırım Akbulut birer hikâyeye kişisi olarak onun hikâyelerinde yer alır. Hikâyelerde yer alan edebî şahsiyetler yazarın arkadaşı olarak okuyucunun karşısına çıkarken siyasi şahsiyetler ise yazarın tanıdığı veya hayatının sadece bir döneminde iletişim kurduğu kişilerdir. Bu hikâyelerde yazarın, olaylara ve kişilere gerçekçi bir bakış açısıyla yaklaştığı görülür. Bu çalışmada, Naim Tiralî'nin hikâyelerindeki edebî ve siyasi şahsiyetlerin eserlerde nasıl ele alındığı ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Naim Tiralî, hikâye, edebî şahsiyetler, siyasi şahsiyetler

An Author Who Places Literary and Political Figures as Characters in His Stories: Naim Tiralî

Abstract

Naim Tiralî is one of the Turkish authors of the 1940 generation. He give place frequently human psychology and social life in his works. Tiralî has been in the world of literature, politics and publishing throughout his life. Thanks to this, Tiralî has been in contact with many poets, authors and politicians, and has make close friends with some of them. He mentions some of these friendships and relationships in some of his stories. Tiralî is both the narrator and one of the characters of these stories at the same time. Sait Faik Abasıyanık, Yaşar Kemal, Oktay Akbal, Salâh Birsell from the world of literature; Adnan Menderes, İsmet İnönü, Bülent Ecevit, Yıldırım Akbulut from the world of politics take part in her stories as character. While the literary figures in the stories appear the reader as the author's friend, the political figures are the people with whom the author communicates only at one point in his life or the people he knows. In these stories, it is seen that the author approaches events and people from a realistic point of view. In this study an attempt has been made to reveal how the literary and political figures in Naim Tiralî's stories are handled in the works.

Keywords: Naim Tiralî, story, literary characters, politic characters

Geliş/Received: 25. 01. 2023

Kabul/Accepted: 14. 06. 2023

• **Etik Kurul Beyanı:** Bu çalışmaya, insanlardan veri ve örnek toplamayı gerektiren, anket, inceleme, mülakat ve deney içeren çalışmalar kapsamına girmediğinden, etik kurul onay belgesi gerekmemektedir.

* Dr., Ordu Fen Lisesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni, yavuzs.ugurlu52@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-5289-227X.
(Makale Türü: Araştırma Makalesi)

Giriş

1925 yılında Giresun'da hayata gözlerini açan Naim Tiralı, ilkokulu Giresun'da tamamlar. Galatasaray Lisesini bitirir. İstanbul Üniversitesinde hukuk eğitimi alır. Hukuk doktorası yapmak için Paris'e gider ancak oradaki eğitimini tamamlamadan yurda döner. 2009 yılında hayata gözlerini yumana dek yazarlık, gazetecilik, yayıncılık faaliyetleri yanında siyasetle de meşgul olur. Cumhuriyet Halk Partisi'nden Giresun milletvekili seçilerek Meclis'e girer. Milletvekilliği sırasında (1961-65) Dünya Parlamentolar Birliği Türkiye Grubu başkanlığı ve CHP Meclis Grubu Onur Kurulu üyeliği yapar (Yalçın, 2010: 1022-1023).

Yayın dünyasının içinde aktif rol oynayan Tiralı 1954'te Yenilik dergisini İstanbul'da çıkartmaya başlar. Bu dergi ayda bir yayımlanır. Fikir ve sanat dergisi hüviyetindedir. Dergiye yazılarıyla birçok önemli isim destek verir. Bu isimlerden bazıları şunlardır: Fazıl Hüsnü Dağlarca, Salâh Birsal, Samim Kocagöz, İlhan Berk, Edip Cansever, Atilla İlhan, Sait Faik Abasıyanık, Oktay Akbal, Nurullah Ataç, Özdemir Asaf, Tarık Dursun K., Behçet Necatigil, Tarık Buğra, Cemal Süreya, Turgut Uyar, Mehmet Kaplan... Dergi 1962'de yayımlanan 62. sayısıyla yayın hayatına veda eder. Yenilik dergisiyle birlikte aynı yıl yayın hayatına başlayan Yenilik Yayınevi de birçok şair ve yazarın eserlerini yayımlayarak önemli hizmetler yapar. Tiralı'nın bir diğer yayın faaliyeti de gazetecilik alanında olur. Vatan gazetesinde çalışan Tiralı gazeteyi satın alır. Gazetenin merkezini 1962'de İstanbul'dan Ankara'ya taşır. Gazetenin hisselerinin çoğunu 1975'te devreder. İktisat ve Ticaret Gazetesi'ni Ankara'da 1977'de çıkartmaya başlar. Gazete, yayın hayatını 1982'ye kadar sürdürür. (Yüce, 2012: 37-42).

Hikâye türünde de eserler kaleme alan Tiralı, durum hikâyeciliğini benimser. Sait Faik Abasıyanık ve Memduh Şevket Esenal çizgisine yakındır. Basit gerçeklerden ve gözlemlerinden yararlanarak hikâyelerini kaleme alır. Hikâyeleri çok katmanlı, girift ve anlaşılması zor metinler değildir. Ona göre hikâyenin anlaşılır olması önem arz etmektedir. (Yüce, 2012: 238).

Naim Tiralı'nın eserlerinde dil sadedir. Tiralı'nın hikâyeleri otobiyografik ve anısal izler taşır. Eserlerinde okuyucu; Giresun özelinde Karadeniz'i ayrıca İstanbul başta olmak üzere Türkiye'nin büyükşehirlerindeki yayın, sanat ve siyaset dünyasını görmektedir.

Tiralı'nın hikâye kitapları şunlardır: *Park* (1947), *Yirmibeş Kuruşa Amerika* (1948), *Aşka Kitakse* (1954), *Piraziz Nere Berlin Nere* (1985), *Aşk Dediğin* (1988), *Çılgınca Şeyler* (1994) (Necatigil, 2007: 418).

Sanatçıların özel yaşamlarında kurdukları arkadaşlıklar, dostluklar; iş, siyaset, sanat vb. alanlardaki faaliyetleri onların eserlerine yansiyabilir. 1940 kuşağı Türk hikâyeciliğinin önemli isimlerinden olan Naim Tiralı de bazı hikâyelerinde siyasi faaliyetlerine, seçimlere, siyasetçilerle olan

ilişkilerine ayrıca sanat dünyasında başından geçen olaylara, sanatçılarla kurduğu dostluk ve arkadaşlıklara yer verir.

Türkiye’de demokrasiyi kurma çalışmalarının yaklaşık olarak iki yüz yıllık bir tarihî gelişim süreci vardır. Sened-i İttifak (1808) ile başlayıp Kanun-i Esasi’nin ilanı (1876) ile gelişen süreç günümüze kadar gelir. 1923-1938 arasında çok partili sistem denemeleri yapılmış ancak başarılı olunamamıştır. II. Dünya Savaşı’nın ardından birçok ülkede etkili olan demokrasi rüzgârı, Türkiye’yi de etkisi altına alır. 1950’deki gizli oy-açık sayımla yapılan seçim sonucunda Cumhuriyet Halk Partisi, ana muhalefet partisi olurken Demokrat Parti’nin on yıl sürecek olan iktidarı başlar. Türkiye 1960 ve 1980 askerî darbeleriyle karşı karşıya kalır. 1960-1980 döneminde siyasal kutuplaşmalar meydana gelir (Tosun, 2002: 187; Gökçen, 2020: 241-243).

Siyaset dünyasına 1950’lerin sonunda adım atan Tiralı, milletvekilliği seçimlerine 1957 ve 1961’de olmak üzere iki kez katılır. 1961-1965 yılları arasında Giresun milletvekilliği yapar. Milletvekilliği öncesinde ve sonrasında birçok siyasi ve edebî şahsiyetle iletişim hâlinde olur. Tiralı; dönemin edebiyat, siyaset ortamına ve o ortam içerisindeki önemli şahsiyetlere ilişkin izlenimlerine ayrıca anılarına hikâyelerinde yer verir. Türk siyasetine damga vurmuş ve Tiralı’nın eserlerinde bir hikâye kişisi olarak geçen şahsiyetler şu isimlerdir: Adnan Menderes, İsmet İnönü, Bülent Ecevit ve Yıldırım Akbulut. Tiralı’nın hikâyelerinde yer alan yazarlar ise şunlardır: Sait Faik, Yaşar Kemal, Oktay Akbal, Salâh Bırsel. Yazarın edebî ve siyasi şahsiyetlere yer verdiği hikâyelerindeki olaylar okuyucuda gerçeklik izlenimini uyandırmaktadır.

Hikâyelerdeki Edebî Şahsiyetlerin İncelenmesi

Naim Tiralı’nın *Piraziz Nere Berlin Nere* adlı hikâye kitabında yer alan “Sait Fâik’in Paris’teki Anlaşılmaz Beş Günü” adlı hikâyede; *Aşk Dediğin* adlı kitabında bulunan “Kitap Koklamak”, “Bir İmza Günü”, “Kumkapı’da Öğle İçkisi”, “Lambo’nun Meyhanesinde” adlı hikâyelerde bazı edebî şahsiyetlere rastlamak mümkündür. 1940-1960 kuşağının önemli yazarlarından Sait Faik Abasıyanık, Yaşar Kemal, Oktay Akbal, Salâh Bırsel bu isimlerden bazılarıdır. Hikâyelerde edebî şahsiyetler, yazarın arkadaşı kimliğinde okuyucunun karşısına çıkar. Çalışmanın bu kısmında, Naim Tiralı’nın hikâyelerine Türk edebiyatının önemli şahsiyetlerinin nasıl yansıdığı ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Yazarın *Aşk Dediğin* adlı kitabındaki hikâyelerden biri olan “Lambo’nun Meyhanesinde” adlı hikâyeye; ressam, şair ve yazarların sanat ve edebiyat üzerine tartışmalar yaptığı bir meyhanenin tasviriyle başlanır. Beyoğlu’nda yer alan meyhanenin işletmeciliğini Mösyö Lambo yapmaktadır. O akşam meyhane yine doludur. Konusu “Orhan Kemal mi daha iyi hikâyeci yoksa Sait Faik mi?” olan bir tartışma başlar. Tartışmacılardan biri Orhan Kemal’in çok iyi bir edebiyatçı olduğunu savunurken diğeri: “Sait Faik’i sen hiç okumamışsın Sait gibi hikâyeci hiç gelmiş mi Türkiye’ye?” diyerek Sait Faik’i savunur. Tartışmacılardan biri, Sait Faik’in Türkçe bilmediğini söyleyince diğeri tartışmacı bu sözü söyleyene bir tokat atar. Bunun üzerine meyhanede kavga başlar. Meyhanedekilerin araya girmesi

sayesinde kavga biter. Kavga edenler meyhaneden uzaklaştırılır. Kavgayı ayıranlardan birinin şu sözleriyle hikâye sona erer: “Peki ama birader ne diye kavga etti bunlar. Kim Allah aşkına bahsettikleri adamlar. Neydi, ha Sait Faik... Aktörün oynadığı tiyatronun müdürü mü yoksa bu Sait Faik?” (Tıralı, 1988: 155)

Yazarın *Piraziz Nere Berlin Nere* adlı hikâye kitabında yer alan “Sait Faik’in Anlaşılmaz Beş Günü” adlı hikâyesinin başkişisi, Sait Faik Abasıyanık’tır. Mekânı Paris olan hikâye, yazar-anlatıcının bakış açısıyla okuyucuya sunulmuştur. Hastalığının tedavisi için Paris’e gelen Sait Faik; eleştiriyi kabul etmeyen, kalabalıktan hoşlanmayan, alıngan ve tedirgin bir kişi olarak eserde okuyucunun karşısına çıkar. Hastalığı dolayısıyla canı sıkındır. Sinirli olduğu her hâlden belli olmaktadır. Ünlü hikâyecinin bu durumu hikâyeden alıntılanmış olan aşağıdaki metinde görülmektedir:

“Sait Faik’in Paris’teki beş günü kalabalık ve gürültülü bir büyük kente uyamayışın sıkıntısı içinde geçti. Uçağa binerken aldığı ilacın olumsuz etkisi sürüp gitmişti. Paris’te bir gece bile deliksiz bir uyku uyuyamamanın tedirginliği davranışlarına da yansımıştı. Niyeti gerekirse birkaç ay kalarak karaciğerini iyileştirmekti. Oteldeki bütün arkadaşlar, onu oyalamaya gelmişken bir süre kalmasının yerinde olacağına inandırmaya çalıştık. Biz üstüne düştükçe bazen yumuşayıp pekiyi diyor bazen de daha çok sıkılıyordu. Cumartesi gününe değin kararını vermemişti. Öğle yemeğinde otelin lokantasında bulduğumuz zaman uçak biletini göstererek:

‘Bu gece gidiyorum’ demez mi? Önce şaşırдық sonra başladık yalvarmaya: ‘Aman Sait, ne olursun Paris’e gelinir de beş günde kaçılır mı? O kadar masraf etmişsin. İstersen iyileştirilmekten hep vazgeç. Gez yürü bir yol. Daha tek bir müzeye bile gitmedin. Hiçbir yerini gezmedin Paris’in. ‘Eyfel’ kulesine çıkmadın. Bırak çıkmayı şöyle uzaktan olsun görmedin Eiffel kulesini.’” (Tıralı, 1984: 11-12)

Hikâyede yer alan diğer kişi ise yazarın kendisidir. Arkadaşını çok seven yazar, onun sağlığına kavuşması için elinden gelen çabayı gösterir. Sait Faik’in yazarlığını övgülerle etrafındakilere anlatır. Sait Faik; yaşamayı, gezmeyi, eğlenmeyi bilen biridir ancak hastalığı sebebiyle farklı bir ruh hâli içerisinde. Hikâyedeki diğer kişiler de edebiyat dünyasındandır. Onlar da Sait Faik’in moralinin yerine gelmesi için uğraşırlar. Dost canlısı kişilerdir. Birbirlerine her konuda sahip çıkarlar, aralarındaki dostluk bağı güçlüdür.

Sait Faik’in eserlerinin basım tarihi, yazarın öğrencilik yıllarına denk gelmektedir. Hikâyeden ayrıca Tıralı’nın biyografisinden hareketle Tıralı’nın, Sait Faik’in tüm eserlerini okumuş olmasının ona ayrı bir sevgi ve saygıyla bağlı olmasına neden olduğu yorumuna ulaşılabilir. Sonuç olarak Sait Faik, Tıralı üzerinde edebî ve insani anlamda etkisi olan bir isimdir diyebiliriz.

Tirali'nin *Aşk Dediğin* adlı kitabında yer alan “Kitap Koklamak” adlı hikâyesinde yazar-anlatıcı, hikâyenin başkişisi değildir. Hikâyenin başkişisi Yaşar Kemal'dir. Yaşar Kemal, arkadaş grubu içerisinde en popüler ve en şakacı kişiliktir. Dış görünüşüne, kıyafetlerine büyük önem verir. Ünlü markalardan giyinmeyi sever. Edebiyata âşıktır ve kendinden emindir. Görüşlerini açıkça söylemeyi tercih eder. Sait Faik'in hikâyelerini çok sevmektedir. Yazar-anlatıcının yanı sıra İlhan Selçuk ve Sami Karaören de hikâyenin kişileri arasındadır. Hikâyede özellikle Yaşar Kemal'in *İnce Memed* adlı eseriyle ilgili konuşulur ayrıca Yaşar Kemal'in İstanbul'a geldiği ilk yıllardan itibaren giyim tarzını değiştirmedeği belirtilir. Hikâyenin sonunda ise Yaşar Kemal'in, basımı yeni yapılmış bir kitabı nasıl kokladığı tasvir edilir:

“O sırada İlhan Selçuk'un *Yüzbaşı Selâhattin'in Romanı* adlı kitabının yeni basımı gelmişti. Remzi Kitabevinden. Yaşar Kemal kitabı eline alıp açtı. Burnunu sayfaların arasına soktu. Depodan yeni çıkmış kitabın, rutubetli kâğıt ve mürekkep kokusunu derin derin içine çekti. ‘En sevdiğim kokudur.’ dedi. Bir çiçek, bir sıcak ekmek, bir yavuklu koklar gibi kokladı elindeki kitabı. Kokladı... Kokladı. (Tirali, 1988: 37)

Aşk Dediğin'de yer alan “Bir İmza Günü” hikâyesinde; Nurer Uğurlu, kitap fuarında imza günü düzenler. Salâh Birsal, Muzaffer Uyguner, Oktay Akbal ve Naim Tirali de bu kitap fuarında yer alır. Hikâyenin anlatıcısı Tirali'dir. Hikâyenin asıl kahramanı, Nurer Uğurlu olduğu için diğer kişilerle ilgili tanıtıcı bilgiler verilmez. Uğurlu; edebiyatla uğraşan, yazmayı ve kitapları seven biridir. Şair, yazar ve kitapçıdır. Arkadaşlarıyla bir arada olmak onu mutlu eder. Oktay Akbal, Salâh Birsal ve Naim Tirali sırf Nurer Uğurlu'ya katkı olsun diye birkaç bin lira değerinde kitap satın alırlar. Buna karşılık Nurer Uğurlu da onları yemeğe davet eder. Eserden alıntılanmış olan aşağıdaki kısım o dönemde kitaba ve kitap fuarlarına gösterilen ilgiyi vurgulamaktadır:

“Oktay'ın da katılmasıyla, söyleşi daha da tatlandı. Samsun'daki Kitap Fuarından yeni dönen Akbal, Samsun izlenimlerini anlatıyordu. Yöneticilerin kitaptan usa sığmaz bir biçimde çekindiklerini ve yardımcı olmaları gereken konularda bile güçlük çıkardıklarını üzümlere belirtti. ‘Biz boşuna mı yağ ticaretine başlıyoruz.’ dedi Nurer Uğurlu. Daha önce Nurer Uğurlu'ya söylediğimiz gibi oldu. Dükkâna gelenler bir ikiyi geçmeyince bâri Nurer biraz iş yapsın diye Oktay, Salâh ve ben birkaç bin liralık kitap aldık...” (Tirali, 1988: 39)

Tirali'nin *Aşk Dediğin* adlı eserinde yer alan “Kumkapı'da Öğle İçkisi” adlı hikâyesinde; hikâyenin anlatıcısı yazarın kendisidir. Oktay Akbal, Yaşar Kemal'in de aralarında bulunduğu birkaç edebiyatçı, hikâyedeki diğer kişilerdir. Agop Arad'ın davetiyle Kumkapı'da öğle yemeğine giderler. Yaşar Kemal o yemekte ev sahibi konumundadır. Ünlü yazar, masadakilere hem bir Adana ağası hem de uluslararası bir yazar kimliğinde hareket ederek bol bol yiyip içmelerini hesabı kendisinin

ödeyeceğini söyler. Masadakilerin sohbetleri genellikle sanat üzerine özellikle de Yaşar Kemal'in *İnce Memed* adlı eserinin dördüncü cildi ve onun hikâyeciliği üzerine olur:

“Söyleşi de sürüyor. Elbet konuşulanların hepsini anımsamak mümkün değil. Ama nice ki Yaşar Kemal'e söylemek isteyip de hep unuttuğum bir görüşümü tam yeridir diye açıklıyorum: ‘Yaşar, romanlarınla bunca ödüller kazandın, bunca paralar kazandın, dünyaca ün yaptın ya, bence öykülerindeki düzeyi tutturabildiğini sanmıyorum. Öykücülüğün romancılığından çok daha önde gelir’. Oktay Akbal da katılıyor: ‘Ben de aynı kanıdayım. Zaten kaç kez de yazdım bunu.’ ‘Sanırım yanılmıyorsunuz.’ diyor, kendi öz yargısında birleşmemizden hoşnutluğunu yüzündeki gülüncükle açığa vuran Yaşar Kemal: ‘Ben de öykülerimi, romanlarımdan hep üstün tutmuşumdur.’ ” (Tıralı, 1988: 47)

Tıralı; edebiyat ve yayın dünyasının her zaman içinde olur. Bu sayede birçok edebî şahsiyetle yakınlık kurar. Kurduğu bu yakınlığı bazı hikâyelerine de yansıtır.

Hikâyelerdeki Siyasi Şahsiyetlerin İncelenmesi

Naim Tıralı; hayatı boyunca siyaset, sanat ve yayın dünyasının içinde olur. Milletvekilliği genel seçimlerinde iki kere aday olur. Giresun milletvekili olarak meclise girer ve bir dönem (1961-65) milletvekilliği yapar. Birçok siyasetçiyle iletişim hâlinde olur ve buna bazı hikâyelerinde yer verir.

Tıralı; *Aşk Dediğin*'de yer alan “Kurbanlar”, “Bir Adayın Notları”, “Fotoğraftan Adam Tanımak”, “Tüpten Çıkan Macun”; *Piraziz Nere Berlin Nere* adlı hikâye kitabının içerisinde yer alan “Otobüste Gösteri”, “Yırtık Don Öyküsü” ayrıca *Çılgınca Şeyler* adlı hikâye kitabında bulunan “Piraziz'de Bir Başbakan” adlı hikâyelerinde Türk siyasetinin önemli isimlerinden Adnan Menderes, İsmet İnönü, Bülent Ecevit, Yıldırım Akbulut'a yer verir.

Bu hikâyeler yazarın kendi yaşamından izler taşımaktadır. Dönemin siyasetine, seçimlerine ve siyasi şahsiyetlerine ilişkin yazarın anı ve izlenimleri gerçekçi bir bakış açısıyla bu metinlerde okuyucuya sunulur.

Çalışmanın bu kısmında; Naim Tıralı'nın hikâyelerine siyasetin, seçimlerin ve siyasi şahsiyetlerin nasıl yansıdığı “1950-1960 Dönemi”, “1960-1980 Dönemi” ve “1980 Sonrası Dönem” başlıkları altında ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

1950-1960 Dönemi

1945'te çok partili döneme geçilir ancak gizli oy-açık sayımla ilk seçimler 1950'de gerçekleştirilir. Seçim sonucunda Demokrat Parti iktidar olur. DP döneminde siyasette ve ekonomide önemli yapısal dönüşümler gerçekleştirilir. Liberal ekonomi ve demokrasi bu dönemin iki temel karakteristik özelliği olur (Takım, 2012: 181).

Aşk Dediğin adlı kitapta bulunan “Kurbanlar” ve *Piraziz Nere Berlin Nere* adlı hikâye kitabının içerisinde yer alan “Otobüste Gösteri” adlı, mekânı Giresun olan her iki hikâyesinde ayrıca *Aşk Dediğin* adlı kitaptaki hikâyelerden biri olan ve mekânı Manisa olan “Bir Adayın Notları”nda Demokrat Parti’nin 1950-1960 arasındaki on yıllık iktidarına ait birtakım izlenimler edinmek mümkündür.

Aşk Dediğin’de yer alan “Kurbanlar” adlı hikâyede Tirali’nin Ankara’da oturan kardeşi Kenan Tirali, abisini ziyaret etmek için İstanbul’a gelir. Kenan Tirali’nin evinde eski günlere gidilir. Üzücü bir olay hatırlanır. Hikâyenin ana omurgasını bu üzücü olay oluşturmaktadır.

Kenan, abisiyle sohbeti sırasında masanın üzerinde duran bir derginin kapağında Adnan Menderes’in idam sehпасındaki bir fotoğrafını görür ve 1954 yılında Demokrat Parti’nin Bulancak İlçe Başkanıyken Menderes’i evinde ağırladığı günlere ait acı bir olayı hatırlar. Kenan Tirali şu cümlelerle bu olayı anlatmaya başlar: “Seçimlerden birkaç ay önceydi. Ertesi gün Giresun’da büyük bir açık hava toplantısı yapılacak, Adnan Menderes konuşacaktı. Menderes sevgisinin bütün yurttan doruğa çıktığı yıllar.” (Tirali 1988: 49)

Menderes’in konvoyunun Trabzon’dan Giresun’a gelişi esnasında yol üzerindeki her ilçede halk tarafından durdurulması sebebiyle Menderes gecikir. Partinin il binasının önünde bekleyen kurbanlıkların hava kararınca kesilip kesilemeyeceğine ilişkin bir tartışma başlar. Bir grup, akşam ezanından sonra kurbanların kesilemeyeceği görüşünde diğer grup ise kesilebileceği görüşündedir. Demokrat Parti İl Başkanı Abdullah İzmen ve Kasap Kadir’in başını çektiği grubun dediği olur. Giresun’a gece ulaşabilen Menderes için kurbanlar kesilir. Kenan Tirali o gece Menderes’i evinde ağırlar.

Ertesi gün Osmanağa Meydanı’nda bir miting düzenlenir. Miting alanı çok kalabalıktır. Miting alanını çevreleyen yamaçlarda bile insanlar bulunmaktadır. Miting esnasında yamaçta gerçekleşen toprak kayması sonucu beş kişi hayatını kaybeder. Ölen beş kişiden ikisi, kurbanları kesen Kasap Kadir’in iki oğlu, ikisi ise İl Başkanı İzmen’in annesi ve kız kardeşidir. Kenan, bu olayı hayatı boyunca unutamaz ve bu olayın bir rastlantı olup olmadığını yıllar boyunca kendi içinde sorgulayıp durur.

Demokrat Parti’nin 1954’te Giresun’da yaptığı bir mitingin öncesine ve mitinge ayrıca Adnan Menderes’in nasıl ağırlandığına yer verilen bu hikâyede o dönemde Anadolu’da bir şehirdeki siyasi ortama dair birtakım izlenimleri bulmak da mümkündür.

Aşk Dediğin’deki hikâyelerden biri olan, Kasım 1957’de kaleme alınan “Bir Adayın Notları”nda başkışı Naim Tirali’dir. Bu metin, günlük türünün özelliklerini de bünyesinde barındırmaktadır. Eserde yazarın 1957 Ekim’inde gerçekleştirilen milletvekili seçimlerinde CHP’den Manisa adayı oluşu ve orada gerçekleştirdiği on sekiz günlük seçim çalışması konu olarak işlenir. O dönemde Manisa’da DP güçlüdür. 1954 genel seçimlerinde Manisa’da DP oyları, CHP oylarından daha fazladır. Eğer Manisa’da CHP kazanırsa Tirali kendisini başarılı sayacak CHP kazanamazsa da görevini yapmış olmanın verdiği

gönül rahatlığıyla işlerinin başına dönecektir. Tiralı köy köy gezerek halkla buluşur. Diğer partilerin yaptığı seçim çalışmalarını da gözlemler. O dönemde CHP Genel Başkanı olan İsmet İnönü ve beraberindeki CHP’li siyasetçiler de Manisa’ya seçim çalışmaları için gelir. Başbakan Adnan Menderes de Manisa’da halkla buluşur.

Tiralı, seçim çalışmaları devam ederken eşinin doğum haberini ayrıca annesinin hastalık haberini alması üzerine İstanbul’a gider. Oradaki işlerini halletmesinin hemen ardından seçim çalışmalarına devam etmek için seçim bölgesine geri döner. Tiralı, milletvekili seçilmesi için gerekli oyu alamaz. Her ne kadar seçilemese de gönül rahatır. Hikâyenin son paragrafını oluşturan şu cümlelerde bunu görmek mümkündür: “Binlerce seçmenin güvenini kazanmak, oyunu almak... Herhalde bu da en az milletvekili seçilmek kadar önemli, milletvekili seçilmek kadar övünç vericiydi.” (Tiralı 1988: 91)

“Bir Adayın Notları”; ismiyle müsemma bir hikâyedir çünkü eser, CHP’den Manisa milletvekili adayı olan Naim Tiralı’nın 1957 Ekim’inde yapılan seçimler için gerçekleştirdiği on sekiz günlük seçim çalışmasının notlarını içermektedir. Bu hikâye aracılığıyla okuyucu, 1957 seçimleri öncesinde DP’nin güçlü olarak gösterildiği bir yer olan Manisa’da CHP’li bir adayın seçim çalışmasına tanıklık etmekte ve dönemin seçimlerine, siyasetine ve siyasi şahsiyetlerine ilişkin birtakım izlenimler edinebilmektedir.

Piraziz Nere Berlin Nere adlı hikâye kitabının içerisinde yer alan ve 1984’te kaleme alınan “Otobüste Gösteri” adlı hikâyede Naim Tiralı’nın gözüne 1959’da kaleme aldığı bir köşe yazısı takılır. Bu yazı aracılığıyla onu kaleme almasına sebep olan olayı hatırlar. Hikâye bu olay üzerine kurgulanmıştır.

Demokrat Parti iktidarının son yıllarıdır. Giresun’dan Ordu istikametine hareket eden bir otobüsle yolculuk eden yazar, şoförle bir yolcu arasında geçen siyasi tartışmaya tanıklık eder. Şoför, DP lehinde yolcu ise CHP lehinde konuşur. Şoförle yolcu arasında bir tartışma başlar. Şoför, DP dönemini önceki dönemle kıyaslar. Önceki dönemde piyasada araba lastiği ve yedek parça bulunamadığını şimdi ise her şeyin rahatlıkla tedarik edildiğini, köylünün bile naylon çorap giydiğini kısacası ülkede bolluk olduğunu söyler. Bu durumdan duyduğu memnuniyeti belirtir. Otobüsteki diğer yolcular da tartışmaya katılır. Kimisi şoförü destekleyici nitelikte konuşmalar yaparken kimisi de yolcuyu destekleyici nitelikte konuşmalar yapar.

Tartışmanın en hararetli noktasında şoför, yolcuya CHP’den ayrılıp DP’ye geçmesini tavsiye edince olanlar olur. Bu esnada gerçekleşen olaylar hikâyeden alıntılanan aşağıdaki metinde okuyucuya şu şekilde sunulmuştur: “Halk Partili yolcu, kızgın bir davranışla: ‘Derhal dur! İneceğim.’ diye bağırdı. ‘Böylesine partizan bir şoförün sürdüğü arabada bir dakika daha kalamam.’ Otobüs zaten pek yavaş gidiyordu. Durdu ve yolcu kapıyı açtı, şoföre veda bile etmeden atlayıverdi.” (Tiralı, 1984: 75)

Bütün bu olanlara tanıklık eden yazar, şoförün kahkahalar atarak söylediği şu sözler sonrasında otobüste yaşanan bu siyasi tartışmanın aslında bir oyundan ibaret olduğunun farkına varır. Şoförün bu duruma ilişkin açıklaması şu şekildedir:

“Biz her akşam bu oyunu oynarız (...) Bu da olmasa, her gün çekilir mi bu yol? Ama zamanında ve yerinde bitiririz bu oyunu. Tam bizim ahbabın köyüne yaklaşınca, ben onu kızdıracak teklifimi yaparım. Gerisini biliyorsunuz.” (Tirali, 1984: 76)

Bunun bir oyun olduğunu öğrenen Tirali ve otobüsteki diğer yolcular gülmeye başlar. Şoför, DP’li olmadığını da belirtir. Yazar, tanık olduğu bu olayı ertesi günkü yazısının konusu yapar.

DP ve CHP seçmenleri arasındaki bir tartışmanın 1959’da ne şekilde cereyan ettiğine tanıklık edilen bu hikâyede iki parti arasındaki rekabet de görülmektedir.

1960-1980 Dönemi

Türk Silahlı Kuvvetleri içerisinde bir grup subay tarafından 1960’ta darbe yapılır ve iktidara el konulur. Demokrat Parti’nin siyasal kadrolarına mensup kişiler hapse atılır ve sonrasında Adnan Menderes ve arkadaşlarının idamı ile sonuçlanan yargılamalar yapılır. Milli Birlik Komitesi’nin askerî idaresinden sonra 1961’de seçimler yapılır. DP’nin oylarına sahip çıkmak üzere iki parti ortaya çıkar. Bunlardan birisi Adalet Partisi diğeri ise Yeni Türkiye Partisi’dir. Bu sebeple 1961 milletvekilliği genel seçimlerinde DP’li seçmenin oyları bölünür ancak daha sonraki seçimlerde bu oylar Adalet Partisi’nde birleşir. 1961’de yapılan milletvekilliği genel seçimlerinde CHP birinci parti olurken AP ikinci sırada yer alır. Seçimlerden sonra Cemal Gürsel, Cumhurbaşkanı olur. Cumhuriyet Halk Partisi ve Adalet Partisi cumhuriyet tarihinin ilk koalisyon hükûmetini kurar. Başbakanlık görevini İsmet İnönü üstlenir. 1965 yılına kadar İnönü’nün başbakanlığında üç hükûmet kurulur ancak ülkede siyasal istikrar sağlanamaz. 1965 ve 1969 genel seçimlerini Süleyman Demirel başkanlığındaki AP kazanır ve iktidar partisi olur (Akşin, 2007: 299; Dursunoğlu, 2019: 93-94).

Yazarın; *Piraziz Nere Berlin Nere* adlı hikâye kitabının içerisinde yer alan “Yırtık Don Öyküsü” ayrıca *Aşk Dediğin* adlı eserinde yer alan “Tüpten Çıkan Macun” adlı hikâyesinde 1960-1980 dönemi Türk siyasi yaşamına ve siyasi şahsiyetlerine rastlamak mümkündür.

Piraziz Nere Berlin Nere adlı hikâye kitabının içerisinde yer alan ve 1984’te kaleme alınan “Yırtık Don Öyküsü” adlı hikâyede Tirali, 1961 milletvekilliği genel seçimleri öncesinde gerçekleştirdiği bir propaganda gezisi sırasında başından geçen bir olayı okuyucuya aktarmaktadır.

Yazar, Giresun milletvekili olmak için CHP’den aday adayı olmuştur. Partiler tarafından milletvekili adaylarının belirleneceği haftaya girilmiştir. Bütün adaylar listelerde önlere yer alabilmek için halkla bir araya gelmeye çalışmaktadır. Gidilecek yerlerde hangi gün pazar kuruluyorsa o gün oraya gidilmektedir. Halkın kalabalık olduğu yerler olan kahvehanelerde ve pazar yerlerinde aday adayları

halka seslenmekte, onların sıkıntılarını dinlemekte ayrıca sorularını da cevaplamaktadır. Giresun'un en yakın ilçesi olan Keşap'a bir seçim gezisi düzenlenir. Bu gezi esnasında Keşaplı bir genç, Tiralı'ye İsmet İnönü'nün CHP'nin siyasal yelpazedeki konumuyla ilgili olarak söylediği "CHP ortanın solundadır." (Tiralı, 1984: 97) sözleri üzerine şöyle bir soru sorar:

"Buradaki Adalet Partililer bir lâf çıkardılar. Ortanın solu Moskova yolu diyorlar. İşin içine Moskofluk karışınca kimseye söz dinletemiyoruz. Nedir bu ortanın solu? Nedir bu Moskova yolu? Sen bunları açıkla, bizim anlayabileceğimiz bir dille. Biz de şu Adalet Partililerin karşısına dikilelim. Susturalım onları." (Tiralı, 1984: 97)

Yazar bu soruyu kapitalizm ve sosyalizmi açıklayarak cevaplamaya çalışır. Türkiye'nin karma ekonomi düzenini esas aldığı ayrıca CHP'nin kurulduğundan beri ortanın solunda olduğunu, ortanın solunda olması sebebiyle CHP'nin Moskova ve komünizm ile hiçbir ilgisi olmadığını belirtir. Sosyalizmi daha iyi anlatabilmek adına somut bir örnek vermeye çalışır. Sosyalizmde herkesin devletin maaşlı görevlisi olduğunu belirtince ona soruyu yönelten Keşaplı delikanlının yorumu şu şekilde olur: "Ağabey desene, tam bizim aradığımız gibi. Herkes devlet memuru... Herkes maaşa bağlanmış... Oooh kekâh!" (Tiralı, 1984: 99) Böyle bir tepkiyle karşılaşan Tiralı, verdiği örnekten dolayı pişmanlık yaşar ancak onun imdadına orada bulunan diğer bir aday adayı yetişir. Keşaplı gence azarlar bir tarzda şu sözleri söyler: "Öyle öyle ama, orada din yok!" (Tiralı, 1984: 100) Dinleyiciler her ne kadar memurluğun çekiciliğine kendilerini bir an için kaptırmış olsa da bu söz üzerine görüşleri değişir.

Keşaplı delikanlı bir soru daha sormaya kalkışınca Tiralı, sinirli bir şekilde ona şu sözleri söyler: "Sen de ne yaptığını sanıyorsun. İki de bir yırtık dondan çıkar gibi..." (Tiralı, 1984: 101) Bu sözleri hem genç hem de orada bulunan diğer vatandaşlar yadırgar. Aday adayları, vatandaşların arasından tatsız ve buruk bir şekilde ayrılır.

Bu hikâyede okuyucu, kendi partilerinin milletvekili aday listesine üst sıralardan girebilmek için seçim bölgelerinde çalışmalar yürüten siyasetçilerin yaşadığı ilginç olaylara ayrıca taşradaki halkın siyasi ve ekonomik meselelere bakışına tanıklık etmektedir.

Tiralı'nın *Aşk Dediğin* adlı eserinde yer alan ve 25 Aralık 1986'da kaleme aldığını belirttiği, "Tüpten Çıkan Macun" adlı hikâyede bahsedilen olayın gerçekleştiği zaman olarak okuyucunun karşısına 1962-1963 yılları çıkmaktadır. Eserin başkişisi ise İsmet İnönü'dür. 1960, 1971 ve 1980 yıllarındaki askerî müdahalelerle ilgili anılar basında sıkça yer almaktadır. Tiralı, eski defterleri karıştırırken İnönü'nün bir sözü gözüne ilişir. Yazar 1970 Kasım'ında Ankara'da Anadolu Kulübü'nde 1961-1965 döneminde kendisiyle aynı meclis sıralarında oturmuş olan arkadaşı Burhan Akdağ ile karşılaşmış ve arkadaşının ona söylediği bir sözü deftere kaydetmiştir. Bu sözün İnönü tarafından söylenmesinin temel sebebi ise askerinin siyasete müdahale girişimleridir. 1961 seçimleri sonucunda silahlı kuvvetler çevresinde bir hoşnutsuzluk vardır. 1962-1963 yıllarında CHP, demokratik yönetimi

ülkeye yerleştirme hususunda bazı sıkıntılarla karşılaşmaktadır. Seçimle oluşturulmuş parlamentoya rağmen askerî veya sivil cuntaların varlığından söz edilmektedir. Ünlü bir Fransız gazetesi olan *Le Figaro*'da Türkiye ile ilgili bir yazı yayımlanır. Yazının aşağıda yer alan kısmı bu yazının bir nevi özetidir:

“Asker bir kez kışlasından çıkıp, politikaya bulaşmaya görsün, yeniden kışlasına dönmesi mümkün değildir. Tıpkı bir diş macunu tüpünden, sıkılarak dışarıya çıkarılan macunun, tüpe geri sokulamayacağı gibi.” (Tirali 1988: 57)

O dönemki Başbakan İsmet İnönü, genç politikacılara şakacı bir üslupla yaklaşmakta ve onların sorularını hazırcı cevaplığı sayesinde hemen cevaplamaktadır. Milletvekili Akdağ grup odasında İnönü ile karşılaşır. İnönü onun karamsarlığını yüzünden okur. Akdağ, İnönü'ye *Le Figaro*'nun yazısından bahsedince İnönü bu yazı ile ilgili şöyle bir yorum yapar:

“— Bir çaresi vardır. O kadar karamsar olma. İşleri yoluna koymanın, elbet bir çaresi bulunur. Ben ne yaparım biliyor musun?

— Macunun tüpten çıkan kısmını kesip atarım. Tüpü kapatırım.” (Tirali 1988: 58)

Yazar, İsmet Paşa'nın dediğini yaptığını hep tanıklık ettiğini belirterek hikâyeyi sonlandırır.

“Tüpten Çıkan Macun” adlı hikâyede 1960'lı yıllar Türkiye'sinin siyasi iklimine ilişkin birtakım izlenimler edinilmektedir. 1960 Askerî Darbesi'nin ardından 1961'de seçimler yapılır ancak askerin hâlâ siyasi hayata müdahale etmeye çalıştığı görülmektedir. Bu durum karşısında Başbakan İsmet İnönü'nün aldığı tavrı okuyucu bu hikâye vasıtasıyla görebilmektedir.

1980 Sonrası Dönem

1980 Askerî Darbesi'nin ardından ilk genel seçimler 6 Kasım 1983'te yapılır. Halkın seçime katılım oranı %92'dir. Turgut Özal liderliğindeki Anavatan Partisi %45 oy oranıyla seçimlerden birinci parti olarak çıkarken Halkçı Parti ise %30 oy oranıyla ikinci sırayı alır. Askerî rejimin, kendisine halef seçtiği Milliyetçi Demokrasi Partisi %23 oy oranıyla üçüncü sırada yer alır. Seçim sonrasında Turgut Özal başbakanlığında ANAP hükümeti kurulur (Akşin, 1995: 57).

Yazarın *Aşk Dediğin* adlı kitabındaki hikâyelerden biri olan “Fotoğraftan Adam Tanımak” ayrıca *Çılgınca Şeyler* adlı hikâye kitabında yer alan “Piraziz'de Bir Başbakan” adlı hikâyesinde dönemin siyaset ortamına ve siyasetçilerine değindiği görülür.

Aşk Dediğin'deki hikâyelerden biri olan “Fotoğraftan Adam Tanımak” adlı hikâyesinde Naim Tirali, yeniden imar edilen Hıdiv Kasrı'nı ziyaret eder. Tirali, kasrın bahçesinde Bülent Ecevit ve eşi Rahşan Hanım'la karşılaşır. Ecevit, Tirali'yi tanımıştır. Bülent Ecevit'le yazar arasında kısa bir konuşma geçer. Tirali'ye yazılarını takip ettiğini belirtir. Yazara göre sanata ve sanatçıya değer veren bir siyasetçi olan Ecevit, işlerinin yoğunluğuna rağmen edebiyata vakit ayırmaktadır. Bu konuşma bitip de Tirali,

Ecevit'ten uzaklaştığı sırada orada bulunan meraklı bir adam fotoğraflarda, televizyonda görmesine rağmen Ecevit'i tanıyamadığını belirtir ve buna hayıflanır.

“Fotoğraftan Adam Tanımak” adlı hikâyede okuyucu, Bülent Ecevit'in sanata ve sanatçıya ne derece önem verdiğini görmekte ayrıca Tiralî'nin Türk siyasetinin önemli şahsiyetlerinden biriyle olan diyaloguna tanıklık etmektedir.

31 Ekim 1989'da mecliste yapılan seçimler sonucunda Turgut Özal Türkiye'nin sekizinci Cumhurbaşkanı olur. Özal'ın cumhurbaşkanlığı koltuğuna oturmasının ardından Yıldırım Akbulut, başbakan olur. Akbulut bu görevi 23 Haziran 1991'e kadar sürdürür (Ahmad, 1995: 278).

Yazarın *Çulğınca Şeyler* adlı hikâye kitabında yer alan ve Ağustos 1990'da kaleme alınmış olan “Piraziz'de Bir Başbakan” adlı hikâyesinde dönemin Başbakanı Yıldırım Akbulut'un¹ Piraziz'e gelişinden söz edilir. Başbakan'ın öğleden sonra dörtte halka sesleneceği gün boyunca belediye hoparlörleri ve davulcular aracılığıyla halka duyurulur. Başbakan'ın Ordu'dan gelişinde bir gecikme yaşanır. Uzun bir bekleyişin ardından Başbakan hava kararınca Piraziz'e ulaşır. Gecikme sebebiyle Başbakan'ın konuşmasının iptal edildiği duyurulur. Orada toplanan halk buna üzülür ama kalabalığın dağılmadığını gören Başbakan halka kısa bir sesleniş yapar. Başbakan'ın ayrılışının ardından Tiralî, evine dönerken yolda yaşlı bir berduş ağlamaklı ve boğuk bir sesle ona şunları söyler: “İsmet Baba geldiğinde, hey gidi hey... Şurada, şu meydana. Susamış da bir bardak su istemişti. Bana bir işaret çakmıştın. Çakı gibiydim o zaman. Koşup kahveden suyu yetiştirmiştim” (Tiralî, 1999: 90).

Yaşlı adam bunları söylemesine rağmen Tiralî onun anlattıklarının yaşanmış olduğuna inanamaz. Yazara göre İnönü, otuz-kırk yıl önce Menderes Dönemi'nde muhalefet lideriyken Piraziz'den geçmiş olabilir ancak o tarihlerde kendisi Piraziz'de değildir. Tiralî, yaşlı adamı üzmemek adına içinden geçenleri söylemez. Tiralî'nin ağzından şu sözler dökülür: “Neydi o günler... Gerçekten yaşadık mı biz o günleri? Hey gidi İsmet Paşa, hey!..” (Tiralî, 1999: 91).

“Piraziz'de Bir Başbakan” hikâyesinde okuyucu; doksanlı yıllara uzanır, o yıllarda bir başbakanın taşradaki bir ilçede nasıl karşılandığına tanıklık eder. İnönü'nün Menderes Dönemi'nde muhalefet lideriyken bir taşra ilçesine olan gezisini de bu hikâyede görmek mümkündür.

Tiralî, Türk siyasetinin önemli isimlerinden bazılarının bilinmeyen/kitaplarda yer almayan bazı yönlerine ve onların başlarından geçen bazı olaylara yer vererek hikâyeye türüyle anı türünü bir metinde buluşturmuştur.

¹ Tiralî, metinde Başbakan'ın ismini belirtmemiştir. Hikâyenin yazıldığı tarih ve hikâyede bahsedilen başbakanın fiziksel portresinden hareketle bu sonuca ulaşılmıştır.

Sonuç

Naim Tirali, hikâyelerinin birçoğunda okuyucunun karşısına kendisini ve kendi yakın çevresinden insanları çıkarmıştır. Yazarın yaşadığı yerleri, kendi yaşam serüvenini onun hikâyelerinde açıkça görmek mümkündür. Bu özellikleri sebebiyle onun hikâyeleri için “anımsı öykücükler”² tabirini kullanmak yerinde olacaktır.

Bu çalışmada, Naim Tirali'nin hayatı, sanatı ve eserleri hakkında bilgiler verilerek Naim Tirali'nin hikâyelerinin içerisinde birer karakter olarak geçen siyasi ve edebî şahsiyetler ele alınmaya çalışılmıştır. Türk edebiyatının ve siyasetinin içerisinde aktif rol oynayan Tirali'nin; dönemin ünlü edebî ve siyasi şahsiyetlerinden Sait Faik Abasıyanık, Yaşar Kemal, Oktay Akbal, Salâh Birsal; Adnan Menderes, İsmet İnönü, Bülent Ecevit, Yıldırım Akbulut'la ilgili izlenimlerini küçük anısal hikâyelerine yansıttığı görülmüştür.

Sonuç olarak Tirali'nin anımsı öykücükleri vasıtasıyla okuyucu; Türk edebiyatının ve siyasetinin bir dönemine damga vurmuş bazı isimlerini, Türk edebiyatı ve siyasetinin bir döneminde yaşanmış olan bazı olaylarını, yazarın bunlara ilişkin birtakım izlenimlerini Tirali'nin perspektifinden görmektedir.

Yazar Katkıları: Metnin tamamı tek yazar tarafından oluşturulmuştur.

Çıkar Beyanı: Bu çalışmada çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Kaynakça

- Ahmad, F. (1995). *Modern Türkiye'nin oluşumu (2. baskı)*. Çev.: Yavuz Alogan, İstanbul: Sarmal Yayınevi.
- Akşin, S. vd. (1995). *Türkiye tarihi (1908-1980) (4. Cilt)*. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Akşin, S. (2007). *Kısa Türkiye tarihi*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Dursunoğlu, İ. (2019). “Dünden bugüne Türkiye’de siyasal hayat”. Editörler: İsmail Dursunoğlu, Hayriye Şengün, Mehmet Kapusizoğlu (Ed.), *Modernleşme bağlamında Türkiye'nin sosyo-politik yapısı* kitabı içinde (s. 69-117). Ankara: İmaj Yayınevi.
- Gökçen, S. (2020). İki darbe Arası Türk demokrasisi (1961-1980). *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, (67), 241-264. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ankuayd/issue/59159/850488>. (Erişim tarihi: 29.06.2022).
- Necatigil, B. (2007). *Edebiyatımızda isimler sözlüğü (24. baskı)*. İstanbul: Varlık Yayınları.

² Bu isimlendirme yazarın 1988’de yazarın Cem Yayınları’ndan çıkan *Aşk Dediğin* adlı kitabının arka kapağında geçmektedir.

- Takım, A. (2012). Demokrat parti döneminde uygulanan ekonomi politikaları ve sonuçları. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 67(2), 157-187. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ausbf/issue/3064/42503>. (Erişim tarihi: 29.06.2022).
- Tiralî, N. (1983). *Yirmibeş kuruşa Amerika*. İstanbul: Yazko Yayınları.
- . (1984). *Piraziz nere Berlin nere*. İstanbul: Yazko Yayınları.
- . (1987). *Park*, İstanbul: Cem Yayınları.
- . (1988). *Aşk dediğin*. İstanbul: Cem Yayınları.
- . (1999). *Çılgınca Şeyler*. İstanbul: Yön Yayınları.
- Tosun, H. (2002). Türkiye’de demokrasinin gelişim sürecine genel bir bakış. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 18(52), 187-234. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/aamd/issue/60866/903319>. (Erişim tarihi: 29.06.2022).
- Yalçın, M. (2010). *Tanzimat’tan bugüne edebiyatçılar ansiklopedisi cilt:2 (3. baskı)*, Ed.: Murat Yalçın, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Yüce, S. (2012). *Naim Tiralî’nin hikâyeciliği*, Ankara: Kurgan Edebiyat Yayınları.